

U 25/2015 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi (digitaaliset sopimukset)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 9 päivänä joulukuuta 2015 tekemät ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi tietyistä digitaalisen sisällön toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista ja tietyistä tavaran verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista, asiaan liittyvä tiedoksianto sekä ehdotuksista laadittu muistio.

Helsingissä 28 päivänä tammikuuta 2016

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

Lainsäädäntöjohtaja Antti T. Leinonen

OIKEUSMINISTERIÖ

MUISTIO

EU/2015/1697, EU/2015/1683,
EU/2015/1681

21.1.2016

EHDOTUKSET EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVEIKSI DIGITAALISISTA SOPIMUKSISTA

1 Ehdotusten tausta ja tavoite

Komissio antoi 9 päivänä joulukuuta 2015 ehdotukset Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveiksi, jotka koskevat tavaran verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä sekä digitaalisen sisällön toimittamista (KOM (2015) 634 ja 635 lopullinen), ja direktiiviehdotuksiin liittyvän tiedonannon ”Digitaaliset sopimukset Euroopalle –Verkkokaupan potentiaalin hyödyntäminen” (KOM (2015) 633 lopullinen).

Direktiiviehdotukset yhdessä samanaikaisesti annetun verkkosisältöpalvelujen rajat ylittävää siirrettävyyttä koskevan asetusehdotuksen (KOM (2015) 627 lopullinen) kanssa ovat ensimmäiset lainsäädäntöaloitteet, jotka on annettu digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian (KOM (2015) 192 lopullinen) toteuttamiseksi. Strategia tavoitteena on luoda tarvittavat edellytykset verkkokaupan kasvun nopeuttamiseksi. Erityisesti tähän pyritään vähentämällä kustannuksia, jotka johtuvat erilaisista sopimusoikeudellisista säännöksistä jäsenvaltioissa, luomalla oikeusvarmuutta yrityksille, auttamalla kuluttajia hyötymään rajat ylittävän verkkokaupan eduista, vähentämään kuluttajille virheellisestä digitaalisesta sisällöstä aiheutuvia haittoja sekä ylipäättään luomalla kohtuullinen tasapaino yritysten ja kuluttajien välillä.

Säännökset digitaalisesta sisällöstä ovat EU-tasolla uusia eikä kansallisestikaan erityissäännöksiä tällaisista hyödykkeistä ole kuin kahdessa jäsenvaltiossa. Tavoitteena on estää se, että yhä useammat jäsenvaltiot säätäisivät omat säännöksensä ja että toimintaympäristö siten monimutkaistuisi. Tavaran verkkokauppaa ja muuta etämyyntiä koskevat säännökset vastaavat sisällöltään pääosin kulutustavaroiden kauppaa ja takuuta koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY säännöksiä. Merkittävä ero aikaisempaan on kuitenkin, että tavaran etäkauppaa koskevan uuden direktiivin ehdotetaan olevan täysharmonisoiva siten, että jäsenvaltiolla ei olisi oikeutta pitää voimassa tai säätää säännöksiä, jotka poikkeavat direktiivin säännöksistä.

2 Ehdotusten pääasiallinen sisältö

2.1 Tavarankauppa

Soveltamisala

Direktiiviehdotusta sovelletaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiin etäsopimuksiin siltä osin kuin ne koskevat tavaran kauppaa. Sekä tavaraa että palvelua koskevaan sekasopimukseen direktiiviä ei siis sovellettaisi siltä osin kuin sopimus koskee palvelua. Direktiiviehdotuksen soveltamisalasta on suljettu pois digitaalisen sisällön toimittaminen silloinkin, kun se tapahtuu pysyvällä välineellä. (1 artikla)

U 25/2015 vp

Direktiiviehdotus ei sisällä, toisin kuin direktiivi 1999/44/EY, mahdollisuutta jäsenvaltiolle rajata säännösten soveltamisalasta pois julkisessa huutokaupassa myytävien käytettyjen tavaroiden kauppaa.

Sopimuksenmukaisuus

Direktiiviehdotuksen 4–7 artiklassa säädetään tavaransopimuksenmukaisuudesta. Säännökset vastaavat sisällöltään pääosin direktiivin 1999/44/EY säännöksiä. Uutta olisi direktiiviehdotuksen 7 artiklan säännös, jonka mukaan tavaran olisi oltava vapaa kaikista kolmansien oikeuksista siten, että tavaraa voidaan käyttää sopimuksen mukaisesti.

Direktiiviehdotuksen 8 artiklan 1 ja 2 kohta sisältävät yksityiskohtaiset säännökset ajankohdasta, jona tavaran sopimuksenmukaisuutta arvioidaan. Tavarassa olevan virheen oletetaan olleen olemassa edellä tarkoitettuna ajankohtana, jos se ilmenee kahden vuoden kuluessa tästä ajankohdasta. Tätä oletusta ei kuitenkaan sovelleta, jos oletus on tavaran taikka virheen luonteen vastainen. Direktiivin 1999/44/EY säännösten mukaan käännetty todistustaakka kestää kuusi kuukautta.

Kuluttajan oikeudet

Direktiiviehdotuksen 9–13 artiklassa säädetään kuluttajan oikeuksista virhetapauksissa. Kuten voimassa olevan direktiivin mukaan, kuluttaja voi direktiiviehdotuksen mukaan vaatia myyjää ensisijaisesti korjaamaan tai vaihtamaan tavaran. Valinta-oikeus näiden kahden oikeusvälin välillä olisi kuluttajalla paitsi, jos kuluttajan valitsema tapa olisi mahdoton, lainvastainen taikka aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia myyjälle verrattuna toiseen vaihtoehtoon.

Toissijaisesti kuluttajalla on oikeus vaatia hinnanalennusta tai kaupan purkua. Toisin kuin nykyisin, kuluttajalla olisi direktiiviehdotuksen mukaan oikeus vaatia kaupan purkamista myös tapauksissa, joissa virhe on vähäinen. Uutta olisi myös, että direktiiviehdotuksen mukaan kuluttajalla olisi oikeus pidättyä maksamasta kauppahintaa, kunnes myyjä on saattanut tavaran sopimuksen mukaiseksi.

Direktiiviehdotus ei sisällä säännöksiä kuluttajan oikeudesta vahingonkorvaukseen. Tältä osin virheen seuraamusten sääntely jäisi edelleen kansallisten lakien varaan.

Määräajat

Direktiiviehdotuksen 14 artiklassa säädetään kuluttajan oikeuksiin liittyvistä määräajoista. Kuten voimassa olevan direktiivin mukaan, myyjällä on direktiiviehdotuksen mukaan vastuu tavaran virheestä, jos virhe ilmenee kahden vuoden kuluessa siitä ajankohdasta, jona sopimuksenmukaisuutta direktiivin mukaan arvioidaan.

Toisin kuin voimassa olevan direktiivin mukaan jäsenvaltioilla ei ole direktiiviehdotuksen mukaan oikeutta säätää kuluttajalle velvollisuutta ilmoittaa virheestä määräajassa sen havaitsemisesta.

Takuut

Direktiiviehdotuksen 15 artiklassa säädetään takuusta. Takuun käsite poikkeaa ehdotuksen 2 artiklan g kohdan mukaan voimassa olevan direktiivin mukaisesta määritelmästä siten, että sitoumusta ei edellytetä annettavaksi vastikkeetta. Uutta on myös se, että takuu olisi annettava kirjallisesti tai muulla pysyvällä tavalla ilman kuluttajan eri pyyntöäkin.

2.2 Digitaalinen sisältö

Yleistä

Digitaalisen sisällön tarjoamista koskeva direktiiviehdotus sisältää säännöksiä paitsi sopimuksemukaisuudesta ja kuluttajan oikeuksista virhetapauksissa myös säännöksiä digitaalisen sisällön toimittamisesta, kuluttajan oikeuksista tapauksissa, joissa toimitusta ei suoriteta säännösten mukaisesti, sovitun sisällön muuttamisesta sopimuksen voimassa ollessa sekä kuluttajan oikeudesta irtisanoa pitkäkestoinen sopimus.

Soveltamisala

Direktiiviehdotus koskee sopimuksia, joiden mukaan elinkeinonharjoittaja toimittaa tai sitoutuu toimittamaan digitaalista sisältöä kuluttajalle (3 artiklan 1 kohta). Digitaalisella sisällöllä tarkoitetaan

- tietoja, jotka tuotetaan ja toimitetaan digitaalisessa muodossa, kuten video- ja audiotallenteita, sovelluksia, digitaalisia pelejä ja muita ohjelmistoja;
- palvelua, joka mahdollistaa kuluttajan toimittaman digitaalisessa muodossa olevan tiedon luomisen, käsittelyn tai säilyttämisen;
- palvelua, joka mahdollistaa palvelun muilta käyttäjiltä peräisin olevan digitaalisessa muodossa olevan tiedon jakamisen ja muun vuorovaikutuksen sen kanssa (2 artiklan 1 kohta).

Soveltamisala on laaja kattaen myös sellaiset digitaalista sisältöä koskevat sopimukset, joiden mukaan kuluttaja vastikkeena palvelusta antaa aktiivisesti itseään koskevia henkilötietoja taikka muita tietoja. Soveltamisalaan eivät kuulu kuitenkaan sellaiset sopimukset, joissa annettujen henkilötietojen käsittely on välttämätöntä sopimuksen suorittamiseksi tai lakiin perustuvien vaatimusten täyttämiseksi edellyttäen, ettei elinkeinonharjoittaja käsittele tietoja tavalla, joka ei ole yhteensopiva edellä mainittujen tarkoitusten kanssa. (3 artiklan 1 ja 4 kohta)

Direktiiviehdotus sisältää joukon soveltamisalapoikkeuksia. Soveltamisalasta on suljettu pois direktiivissä 2002/21/EY tarkoitetut sähköiset viestintäpalvelut, direktiivin 2011/24/EU 3 artiklan a alakohdassa määritellyt terveystaloudelliset palvelut, rahapeli-toiminta ja rahoituspalvelut. Lisäksi soveltamisalaan eivät kuulu palvelut, joiden suorittamiseen vaaditaan merkittävässä määrin inhimillistä toimintaa ja joissa palveluntarjoaja käyttää digitaalista muotoa pääasiassa palvelun välittämiseen. (3 artiklan 5 kohta)

Jos kyse on sekasopimuksesta, joka sisältää muutakin kuin digitaalisen sisällön toimittamista, direktiiviehdotusta sovelletaan osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka koskevat digitaalista sisältöä. Direktiiviehdotus on toissijainen suhteessa muuhun unionin lainsäädäntöön sisältyviin säännöksiin. (3 artiklan 6 ja 7 kohta)

Digitaalisen sisällön toimittaminen ja sopimuksemukaisuus

Direktiiviehdotuksen 5 artikla sisältää säännökset digitaalisen sisällön toimittamisesta. Lähtökohtana on, että digitaalinen sisältö on toimitettava kuluttajalle tai 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettulle kolmannelle taholle heti sopimuksen tekemisen jälkeen. Toimitusajankohdasta voidaan sopia toisin.

Direktiiviehdotuksen 6–8 artikla sisältää samantyyppiset säännökset sopimuksenmukaisuudesta kuin tavaroiden kauppaa koskeva direktiiviehdotus. Merkittävänä erona on kuitenkin se, että sopimuksenmukaisuuden arviointia koskevat kriteerit eivät ole samalla tavalla objektiiviset kuin tavaran sopimuksenmukaisuutta arvioitaessa. Vain silloin kun sopimus ei sisällä selkeitä ja kattavia määräyksiä vaatimuksista, jotka toimitettavan digitaalisen sisällön tulee täyttää, on mittapuuna se, sopiiko digitaalinen sisältö käytettäväksi niihin tarkoituksiin, joihin samantyyppistä digitaalista sisältöä tavanomaisesti käytetään.

Kuluttajan oikeudet

Direktiiviehdotuksen 11 artiklassa säädetään kuluttajan oikeudesta välittömästi purkaa sopimus, jos elinkeinonharjoittaja ei ole toimitannut digitaalista sisältöä 5 artiklassa edellytetyllä tavalla. Direktiiviehdotuksen 12 artikla sisältää säännökset kuluttajan oikeuksista siinä tapauksessa, että digitaalisessa sisällössä on virhe. Kuten tavaran kaupassakin, kuluttajalla on ensi sijassa oikeus vaatia suorituksen saattamista sopimuksenmukaiseksi, jollei se ole mahdotonta, suhteetonta tai laitonta. Toissijaisjaisesti kuluttajalla olisi oikeus hinnanalennukseen tai sopimuksen purkamiseen. Purkamisen edellytyksenä olisi, että virhe heikentää digitaalisen sisällön toimivuutta, yhteen toimivuutta tai muita suorituksen pääominaisuuksia. Tämä poikkeaa tavaran kauppaa koskevasta direktiiviehdotuksesta, jonka mukaan kuluttajalla olisi purkuoikeus minkä tahansa, vähäisenkin virheen perusteella.

Direktiiviehdotuksen 13 artikla sisältää yksityiskohtaiset säännökset sopimuksen purkamisesta ja purkamisen vaikutuksista. Kauppahinnan palauttamisen lisäksi elinkeinonharjoittajalla olisi velvollisuus ryhtyä asianmukaisiin toimiin pidättyäkseen käyttämästä tietoja, jotka kuluttaja on antanut vastikkeena digitaalisesta sisällöstä tai jotka elinkeinonharjoittaja on muuten kerännyt digitaalisen sisällön toimittamiseen liittyen. Velvollisuus pidättyä ei koskisi kuitenkaan sisältöä, jonka kuluttaja on yhdessä muiden käyttäjien kanssa tuottanut, jos muut jatkavat sisällön käyttämistä. Samoin elinkeinonharjoittajalla olisi velvollisuus tarjota kuluttajalle mahdollisuus saada takaisin kaikki tämän toimittama aineisto samoin kuin muu palvelun käytön yhteydessä syntynyt tieto. Tämä direktiiviehdotuksen sisältämä säännös kuluttajan oikeudesta saada takaisin toimittamansa aineisto parantaa osaltaan kuluttajan oikeutta hallita omia tietojiaan.

Vastaavasti kuluttajalla olisi velvollisuus pidättyä digitaalisen sisällön käyttämisestä, jos sisältö on toimitettu muulla kuin pysyvällä välineellä, ja elinkeinonharjoittajalla olisi oikeus estää käyttö. Jos digitaalinen sisältö on toimitettu pysyvällä välineellä, kuluttajalla olisi velvollisuus elinkeinonharjoittajan pyynnöstä palauttaa pysyvä väline 14 päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta ja tuhota tai tehdä käyttökelvottomaksi digitaalisesta sisällöstä valmistettu kopia.

Direktiiviehdotuksen 14 artiklassa säädetään elinkeinonharjoittajan velvollisuudesta korvata kuluttajan digitaaliselle ympäristölle aiheutunut varallisuus/taloudellinen vahinko. Tarkemmat säännökset jäisivät jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Todistustaakka ja määräajat

Direktiiviehdotuksen 9 artikla sisältää säännöksiä todistustaakasta. Elinkeinonharjoittajalla olisi todistustaakka digitaalisen sisällön sopimuksenmukaisuudesta luovutushetkellä. Todistus-taakkasäännöstä ei kuitenkaan sovellettaisi, jos elinkeinonharjoittaja näyttää, että kuluttajan digitaalinen toimintaympäristö ei ole yhteensopiva digitaalista sisältöä koskevien teknisten vaatimusten kanssa edellyttäen, että näistä vaatimuksista on ilmoitettu kuluttajalle ennen so-

pimuksen tekemistä. Kuluttajalla olisi velvollisuus tehdä yhteistyötä elinkeinonharjoittajan kanssa digitaalisen toimintaympäristönsä määrittämiseksi.

Pitkäkestoisten sopimusten muuttaminen ja irtisanominen

Direktiiviehdotuksen 15 artiklassa säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä elinkeinonharjoittajalla on oikeus sopimuksen voimassa ollessa tehdä sellaisia muutoksia tarjottavaan digitaaliseen sisältöön, jotka heikentävät kuluttajan pääsyä digitaaliseen sisältöön tai digitaalisen sisällön käyttöä. Elinkeinonharjoittajalla olisi oikeus tehdä tällaisia muutoksia, jos seuraavat neljä edellytystä täyttyvät: 1) sopimuksessa on tätä koskeva ehto, 2) kuluttajalle ilmoitetaan muutoksesta pysyvällä tavalla ja kohtuullisessa ajassa etukäteen, 3) kuluttajalla on oikeus purkaa sopimus korvauksetta ja 4) kuluttajalle tarjotaan tämän purkaessa sopimuksen tekninen järjestely aineistonsa ja muun syntyneen tiedon takaisinsaamiseksi. Kuluttajan purettua sopimuksen elinkeinonharjoittajan on palautettava se osa hinnasta, joka kohdistuu tehdyn muutoksen jälkeiseen aikaan, sekä pidättäydyttävä käyttämästä kuluttajan vastikkeena antamia tietoja tai muita tietoja, jotka elinkeinonharjoittaja on kerännyt digitaalisen sisällön tarjoamisen yhteydessä.

Direktiiviehdotuksen 16 artiklassa säädetään kuluttajan oikeudesta irtisanoa toistaiseksi voimassa oleva sopimus tai yli 12 kuukaudeksi tehty määräaikainen sopimus tai useampien määräaikaisten sopimusten ketju. Kuluttajalla olisi oikeus irtisanoa sopimus milloin tahansa sen jälkeen, kun sopimus on ollut voimassa 12 kuukautta. Irtisanominen tulisi voimaan 14 päivän kuluessa siitä, kun elinkeinonharjoittaja on vastaanottanut irtisanomisilmoituksen. Kuluttajalla olisi velvollisuus maksaa palvelusta irtisanomisilmoituksen voimaantuloon asti. Muilta osin elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan velvollisuudet olisivat irtisanomistapauksessa samat kuin purettaessa sopimus sen johdosta, että digitaalista sisältöä ei ole toimitettu direktiivin mukaisesti tai että siinä on virhe.

2.3 Eräät muut säännökset

Molemmat direktiiviehdotukset sisältävät elinkeinonharjoittajan takautumisoikeutta koskevia säännöksiä suhteessa aikaisempaan myyjäportaaseen. Ne vastaavat sisällöltään direktiiviin 1999/44/EY säännöksiä.

Direktiiviehdotusten mukaan ehdotusten säännökset ovat kuluttajan hyväksi pakottavia siten, että sellainen sopimusehto, josta on sovittu ennen kuin virhe on saatettu elinkeinonharjoittajan tietoon ja joka rajoittaa kuluttajan direktiiviin perustuvia oikeuksia, ei sido kuluttajaa. Myös tältä osin sääntely vastaa voimassa olevan direktiivin säännöksiä.

Lisäksi direktiiviehdotukset sisältävät tavanomaisia säännöksiä direktiivien säännösten noudattamisen varmistamisesta, eräihin muihin EU-säädöksiin tehtävistä teknisluonteisista muutoksista, direktiivien täytäntöönpanosta sekä niiden uudelleentarkastelusta.

3 Toimivaltaperuste ja suhde toissijaisuusperiaatteeseen

Direktiiviehdotusten oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen 114 artikla.

Ehdotuksia voidaan pitää toissijaisuusperiaatteen mukaisena, sillä niiden päätavoitteena on sisämarkkinoiden toiminnan parantaminen.

4 Direktiiviehdotusten vaikutukset

4.1 Komission vaikutusarviointi

Ehdotuksiin liittyy komission vaikutusarviointi SWD (2015) 274 final. Komissio on arvioinut kuutta eri toimintavaihtoehtoa sen perusteella, missä määrin niiden avulla saavutetaan edellä 1 jaksossa mainitut neljä tavoitetta. Ehdotetulla vaihtoehdolla, joka pitää sisällään tavarankäytön ja digitaalisen sisällön toimittamista koskevien säännösten kohdennetun täysharpomonisoinnin, katsotaan parhaiten saavutettavan asetetut tavoitteet.

Ehdotetusta vaihtoehdosta aiheutuu vaikutusarvioinnin mukaan kertaluonteisia kustannuksia digitaalista sisältöä tarjoaville EU-yrityksille 1,55 miljardia euroa ja tavarankäytön verkkokauppaa harjoittaville yrityksille noin 7,55 miljardia euroa. EU:n bruttokansantuotteen oletetaan kasvavan noin 4 miljardia euroa vuodessa.

Verkossa ostoksia tekevien kuluttajien määrän odotetaan kasvavan noin seitsemän prosenttiyksikköä nostamalla rajat ylittäviä ostoksia tekevien kuluttajien määrän 64 ja 70 miljoonan välille. Rajat ylittävien ostosten määrän odotetaan lisääntyvän noin 40 eurolla vuodessa jokaista rajat ylittäviä ostoksia tekevää kuluttajaa kohden. Kuluttajahintojen odotetaan laskevan EU:ssa keskimäärin 0,25 %. Kotitalouksien kulutuksen odotetaan nousevan EU:ssa keskimäärin 0,23 %, mikä vastaa summaltaan noin 18 miljardia euroa.

4.2 Vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Kulutustavaroiden kaupasta säädetään kuluttajansuojalain (38/1978) 5 luvussa. Lisäksi kuluttajansuojalain 9 luvussa on taloelementtien kaupasta koskevia erityissäännöksiä. Tavarankäytön kaupasta koskevan direktiivin toteutuminen ehdotetussa muodossa merkitsisi tavarankäytön etämyyntiä ja muita myyntikanavia käyttäen harjoitetun tavarankäytön sääntelyn eriytymistä.

Tavaroiden etämyynnin osalta direktiivi aiheuttaisi joukon merkittäviä muutoksia säännöksiin. Näistä on syytä tuoda esiin erityisesti:

- Suomen lainsäädännössä, mukaan lukien kuluttajansuojalaissa, sovelletaan yleisesti periaatetta, jonka mukaan myyjä vastaa virheestä, joka on ollut tavarassa vaaranvastuun siirtyessä ostajalle, vaikka virhe ilmeni vasta myöhemmin. Lakisääteistä ajallista takarajaa ei ole edes liikekaupoissa. Direktiiviehdotuksen mukaan elinkeinonharjoittajan vastuu lakkaa kahden vuoden kuluttua tavarankäytön luovuttamisesta. Näin olisi myös kestokulutushyödykkeiden, kuten autojen ja kodinkoneiden, sekä taloelementtien ja muiden rakennustarvikkeiden kaupassa.

- Kuluttajansuojalain mukaan kuluttajan on pääsääntöisesti ilmoitettava virheestä myyjälle kohtuullisessa ajassa sen ilmenemisestä, joka on vähintään kaksi kuukautta. Direktiiviehdotuksen mukaan reklamaatiovelvollisuutta ei voisi asettaa kuluttajalle, vaan kuluttaja voisi ilmoittaa virheestä elinkeinonharjoittajalle milloin tahansa kahden vuoden vastuuajan kuluessa.

- Direktiiviehdotuksen mukaan virheen oletetaan olleen tavarassa luovutushetkellä, jos se ilmenee kahden vuoden tavarankäytön luovutuksesta, ellei virheen tai tavarankäytön luonteesta muuta johdu. Oletussääntöä sovelletaan kuluttajansuojalain mukaan kuuden kuukauden ajan.

- Kuluttajan oikeus purkaa kauppa laajenisi: purkioikeus koskisi myös tapauksia, joissa tavarassa oleva virhe on vähäinen. Direktiiviehdotuksen säännökset kaupan purkioikeudesta koskisivat myös taloelementtien kaupasta, joissa kuluttajan purkioikeudelle on asetettu tiukemmat edellytykset kuin muussa kulutustavaroiden kaupassa.

- Kuluttajansuojalain mukaan myös aikaisemmat myyntiportaat, kuten valmistaja ja maahantuojat, ovat vastuussa virheestä suoraan kuluttajalle. Direktiiviehdotuksen mukaan virheestä vastaa vain myyjä, jolla on takautumisoikeus aikaisempiin myyjäportaisiin. On epäselvää, onko direktiivin sääntely tarkoitettu myös tältä osin täysharmonisoivaksi.

Suomen oikeusjärjestelmä ei sisällä erityisiä säännöksiä digitaalista sisältöä koskevista sopimuksista. Direktiiviehdotuksessa säädettyihin kysymyksiin (elinkeinonharjoittajan vastuu kuluttajalle digitaalisen sisällöstä, elinkeinonharjoittajan oikeus muuttaa sopimussuorituksen sisältöä sopimuksen voimassa ollessa ja kuluttajan oikeus irtisanoa pitkäkestoinen sopimus) sovelletaan yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita ja kuluttajansuojalain kohtuuttomia sopimusehtoja koskevia säännöksiä, jotka ovat yleisluonteisempia kuin direktiiviehdotuksen hyvin yksityiskohtaiset säännökset. Eroista voimassa oleviin periaatteisiin ja säännöksiin voidaan tuoda esiin esimerkiksi seuraavat:

- Kuten tavarankaupassa, jäsenvaltio ei voisi asettaa kuluttajalle velvollisuutta reklamoida digitaalisessa sisällössä olevasta virheestä kohtuullisessa määräajassa.

- Toimituksen viivästyessä ainoa seuraamus direktiiviehdotuksen mukaan olisi sopimuksen välitön purku. Yleisten periaatteiden mukaan seuraamukset ovat monipuolisemmat sisältäen oikeuden pidättäytyä maksusta, oikeuden vaatia sopimuksen täyttämistä, oikeuden purkaa sopimus olennaisen sopimusrikkomuksen takia tai asetetun lisäajan kuluttua.

- Elinkeinonharjoittajalla näyttäisi direktiiviehdotuksen mukaan olevan laajemmat mahdollisuudet yksipuolisesti muuttaa sopimusta sen voimassa ollessa kuin yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan.

- Direktiiviehdotuksen säännöksissä, jotka koskevat kuluttajan irtisanomisoikeutta, ei tehdä eroa sen suhteen, onko kyseessä toistaiseksi voimassa oleva sopimus vai määräaikainen sopimus. Lähtökohtana on yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan, että kuluttajalla on oikeus irtisanoa toistaiseksi voimassa oleva sopimus milloin tahansa. Määräaikaisissa sopimuksissa irtisanomisoikeus on sitä vastoin hyvin rajattu ja määräaikainen sopimus päättyy yleensä sopimuskauden päättyttyä.

Direktiiviehdotukset koskevat kuluttajansuojaa, joten ne kuuluvat valtakunnan lainsäädäntöön Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 10 kohdan mukaisesti.

4.3 Vaikutukset yritysten ja kuluttajien asemaan ja kuluttajaviranomaisten toimintaan

Sopimusoikeudellisen lainsäädännön nykyistä pidemmälle menevä harmonisointi on omiaan parantamaan yritysten edellytyksiä käydä rajat ylittävää kauppaa sisämarkkinoilla. Toteutessaan tämä voisi lisätä kilpailua tavaroiden ja digitaalisen sisällön tarjonnassa myös Suomessa, mikä on sinänsä myönteistä myös kuluttajien kannalta.

Toisaalta omien erityissäännösten luominen yhtäältä tavarankäytön etämyynnistä ja toisaalta digitaalisen sisällön kaupasta tekisi oikeusjärjestelmästä monimutkaisemman. Tavarankäytön etämyyntiä koskeva direktiiviehdotus hankaloittaisi ja lisäisi erityisesti niiden yritysten kustannuksia, jotka käyttävät monipuolisesti eri myyntikanavia eivätkä keskity vain tavarankäytön etämyyntiin. Lisäksi direktiivi loisi erilaiset kilpailuedellytykset eri myyntikanaville. Erilliset direktiivit tavarankäytön kaupasta ja digitaalisesta sisällöstä hankaloittaisivat myös niiden yritysten toimintaa, jotka tarjoavat tavarankäytön kaupasta ja digitaalisesta sisällöstä muodostuvia sopimuskokonaisuuksia.

Yksittäisissä kysymyksissä ehdotukset sisältävät sekä heikennyksiä että parannuksia kuluttajien asemaan. Merkittävin heikennys kuluttajansuojaan koskee elinkeinonharjoittajan vastuun rajautumista kahteen vuoteen tavarain etämyynissä, mikä puolestaan parantaisi yritysten asemaa erityisesti kestokulutushyödykkeiden ja taloelementtien sekä muiden rakennustarvikkeiden kaupassa. Toisaalta kuluttajalla ei olisi enää velvollisuutta ilmoittaa tavarassa olevasta virheestä määrääjässä, virhettä koskevaa oletussäännöstä sovellettaisiin kaksi vuotta nykyisen kuuden kuukauden sijasta ja kuluttajalla olisi purkuoikeus silloinkin, kun tavarassa oleva virhe on vähäinen. Viimeksi mainitut muutokset yhdessä merkitsivät merkittävää kiristystä yrityksille verrattuna nykyisiin säännöksiin.

Digitaalisen sisällön osalta nimenomaiset säännökset, jotka ovat kuluttajan hyväksi pakottavia, ovat omiaan parantamaan kuluttajien asemaa. Nykyistä huomattavasti yksityiskohtaisemmat pakottavat säännökset toisivat yritykselle kustannuksia. Kuluttajien kannalta heikennystä merkitsivät digitaalisen sisällön muuttamista ja pitkäkestoisia sopimuksia koskevat direktiiviehdotuksen säännökset, jotka poikkeavat nykyisin sovellettavista sopimusoikeuden yleisistä periaatteista ja kuluttajansuojalain säännöksistä.

Tavarain kauppaa ja digitaalista sisältöä koskevien säännösten monimutkaistuminen on omiaan lisäämään kuluttajaviranomaisten ja riidanratkaisuelinten työtä.

5 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely EU:ssa

Oikeusministeriö järjesti ehdotuksista 14.1.2016 kuulemistilaisuuden, johon oli kutsuttu keskeiset viranomaiset ja elinkeinoelämän ja kuluttajien järjestöt. U-kirjelmäluonnos on lisäksi käsitelty EU-jaostossa 8 (sisämarkkinat).

Komissio esittelee ehdotuksen 25.–26.1.2016 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvoston epävirallisessa kokouksessa. Ehdotuksen työryhmäkäsittely alkaa siviilioikeuskomitean 28.–29.1.2016 pidettävässä kokouksessa.

6 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti tärkeänä jatkaa kuluttajansuojalainsäädännön kohdennettua harmonisointia digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi. Ehdotukset johdattaisivat kuitenkin muun muassa sopimusoikeudellisten säännösten hajaantumiseen myyntikanavasta ja tarjottavasta kulutushyödykkeestä riippuen ja siten nykyistä monimutkaisempaan tilanteeseen niin yritysten, kuluttajien kuin valvontaviranomaisten kannalta.

Tarkoituksenmukaista olisi, että erillisten aloitteiden sijaan kuluttajansuojasäännöksiä kehitetään horisontaalisesti. Tämä on perusteltua paitsi oikeusjärjestelmän johdonmukaisuuden turvaamiseksi myös siksi, että kuluttajille yhä useammin tarjotaan yhdessä tavaroiden, digitaalisen sisällön ja muiden palvelujen muodostamia sopimuskokonaisuuksia ja että myös tavarat sisältävät yhä enemmän digitaalista sisältöä.

Oikeusvarmuuden kannalta on keskeistä, että lainsäädäntö on selkeää. Tältä osin eräät direktiiviehdotusten keskeisetkään säännökset eivät ole onnistuneita. Epäselvää on esimerkiksi, mitkä kaikki palvelut tulisivat digitaalista sisältöä koskevan direktiiviehdotuksen soveltamisalaan. Kysymyksiä herättävät myös ehdotetun täysharmonisoinnin rajat esim. suhteessa aikaisemman myyntiportaan vastuuseen kuluttajalle.

Tärkeää on myös turvata kohtuullinen tasapaino kuluttajien oikeuksien ja elinkeinonharjoittajien velvollisuuksien välille sekä direktiiviehdotusten johdonmukaisuus muiden EU-

U 25/2015 vp

säädösten, kuten kuluttajan oikeuksia koskevan direktiivin ja tietosuoja-asetuksen, ja yleisten periaatteiden kanssa. Kuluttajansuojan tason tulisi yhtäältä jatkossakin säilyä kokonaisuutena arvioiden korkeatasoisena. Toisaalta sääntelyn tulisi olla myös huolellisesti toimivan elinkeinonharjoittajan kannalta kohtuullista.

Kuluttajien kannalta tavarankaupassa ongelmallista on erityisesti 4.2 jaksossa mainittu elinkeinonharjoittajan virhevastuun rajautuminen kahteen vuoteen. Elinkeinoharjoittajien asemaa heikentäisi puolestaan merkittävästi kuluttajan oikeus purkaa tavaran kauppa silloinkin, kun virhe on vähäinen, yhdistettynä siihen, että kuluttajalla ei olisi enää velvollisuutta ilmoittaa virheestä määräajassa ja että virhettä koskevaa oletussäännöstä sovellettaisiin kahden vuoden ajan. Digitaalisen sisällön osalta heikennystä kuluttajansuojaan merkitsisivät erityisesti säännökset, jotka koskevat digitaalisen sisällön muuttamista ja sopimuksen irtisanomista. Elinkeinoharjoittajien osalta ongelmallisia ovat puolestaan esimerkiksi ehdotetut säännökset todistustaakasta ja elinkeinonharjoittajan velvollisuuksista kuluttajan purkaessa tai irtisanoessa sopimuksen.

Valtioneuvosto pyrkii direktiiviehdotuksia koskevissa neuvotteluissa aikaansaamaan muutoksia edellä mainittujen tavoitteiden mukaisesti. Ehdotettu oikeusperusta vaikuttaa asianmukaiselta ja ehdotus on valtioneuvoston näkemyksen mukaan myös toissijaisuusperiaatteen mukainen.